

EUROPOS KAIMYNYSTĖS POLITIKA

Europos kaimynystės politika (EKP) taikoma Alžyriui, Armėnijai, Azerbaidžanui, Baltarusijai, Egiptui, Izraeliui, Jordanijai, Libanui, Libijai, Marokui, Moldovai, Palestinei, Sakartvelui, Sirijai, Tunisui ir Ukrainai. EKP tikslas – didinti visų kaimyninių šalių gerovę, stabilumą ir saugumą. Jos pagrindą sudaro demokratija, teisinė valstybė ir pagarba žmogaus teisėms. EKP iš esmės yra dvišalė ES ir kiekvienos šalies partnerės politika, pagal kurią taip pat įgyvendinamos regioninio bendradarbiavimo iniciatyvos – Rytų partnerystė ir Viduržemio jūros sąjunga^[1].

TEISINIS PAGRINDAS

- Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) 8 straipsnis;
- ES sutarties V antraštinė dalis (išorės veiksmai);
- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 206–207 straipsniai (prekyba) ir 216–219 straipsniai (tarptautiniai susitarimai).

BENDRIEJI TIKSLAI

Įgyvendindama EKP ES siūlo kaimyninėms šalims išskirtinius santykius, kurie grindžiami abipusiu įsipareigojimu puoselėti bendras vertybes (demokratiją ir žmogaus teises, teisinės valstybės, gero valdymo, rinkos ekonomikos principus ir darnų vystymąsi). EKP apima politinį koordinavimą ir glaudesnę ekonominę integraciją, didesnę judumą ir žmonių tarpusavio ryšius. Santykių užmojis priklauso nuo to, kiek partneriams yra svarbios šios vertybės. EKP skiriasi nuo ES plėtros proceso, nors ir nėra iš anksto numatyta, kaip gali vystytis ES ir kaimyninių šalių santykiai ateityje. 2011 m. ES atliko EKP peržiūrą ir, reaguodama į pokyčius arabų šalyse, daugiau dėmesio skyrė tvirtesnės ir tvaresnės demokratijos bei integracinės ekonominės plėtros skatinimui. Tvirta ir tvari demokratija visų pirma apima laisvus ir sąžiningus rinkimus, pastangas kovoti su korupcija, teismų nepriklausomumą, demokratinę ginkluotųjų pajėgų kontrolę bei saviraiškos, susirinkimų ir asociacijų laisvę. ES taip pat pabrėžė pilietinės visuomenės vaidmenį demokratiname procese ir įdiegė principą „parama pagal pažangą“, kuriuo vadovaudamasi Europos Sąjunga plėtoja tvirtesnę partnerystę su didesnę pažangą demokratiškesnių reformų srityje darančiomis kaimyninėmis šalimis. 2015 m. kovo mėn. Komisija ir Europos išorės veiksnių tarnyba (EIVT) pradėjo konsultacijų procesą dėl naujos EKP peržiūros. Vienas iš pagrindinių šios peržiūros

[1] Informacijos apie dvišalius ES ir Rytų šalių partnerių bei Viduržemio jūros regiono šalių partnerių santykius ieškokite kitose faktų suvestinėse šiomis temomis ([5.5.6](#), [5.5.7](#) ir [5.5.8](#)).

tikslų buvo pritaikyti politikos priemonės taip, kad būtų labiau atsižvelgiama į konkrečius šalių partnerių siekius. Atsižvelgdamas į tai, Parlamentas 2015 m. liepos 9 d. priėmė [rezoliuciją](#), kurioje pabrėžė, kad EKP turi būti strategiškesnė, labiau sutelkta į tikslus, lankstesnė ir nuoseklesnė. 2015 m. lapkričio 18 d. EIVT ir Komisija paskelbė konsultacijų rezultatais pagrįstą [komunikatą](#) šia tema.

2017 m. gegužės 18 d. EIVT ir Komisija paskelbė [EKP peržiūros įgyvendinimo ataskaitą](#). Ataskaitoje pabrėžtas lankstesnis ir jautresnis ES požiūris į bendradarbiavimą su EKP partnerėmis ir veiksmingesnis išteklių naudojimas. 2019 m. kovo 27 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją „Laikotarpis po Arabų pavasario: tolesni veiksmai Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos \(MENA\) regione“](#), kurioje pripažino tam tikrą demokratinę pažangą regione, tačiau taip pat paragino vykdyti tolesnes ekonomines, demokratines ir socialines reformas. 2020 m. birželio 19 d. Parlamentas priėmė [rekomendaciją Tarybai, Komisijai ir Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai dėl Rytų partnerystės, rengiantis 2020 m. birželio mėn. aukščiausiojo lygio susitikimui](#), kurioje ragino „taikyti nuolatinės veiksmingo bendradarbiavimo, intensyvaus dialogo ir glaudžių ryšių įgyvendinant Rytų partnerystę paskatas“.

2021 m. vasario 9 d. Europos Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai paskelbtais bei 2021 m. balandžio 19 d. Europos Vadovų Tarybos patvirtintais [bendru komunikatu](#) „Nauja Viduržemio jūros regiono darbotvarkė“ ir prie jo pridedamu „Pietinėms kaimynėms skirtu investicijų planu“ siekiama nustatyti atnaujintą Europos Sąjungos ir jos pietinių kaimyninių šalių partnerių strateginės partnerystės atnaujinimo ir stiprinimo darbotvarkę.

2021 m. vasario 24 d. visų Europos Parlamento delegacijų ryšiams su pietinėmis kaimyninėmis šalimis pirmininkų [bendrame pareiškime](#) siūloma surengti ES ir visų jos pietinių kaimyninių šalių aukščiausiojo lygio susitikimą, į kurį turėtų būti pakviesti pilietinės visuomenės ir nacionalinių parlamentų atstovai, siekiant kartu nustatyti geriausius šios darbotvarkės įgyvendinimo būdus tikros partnerystės ir bendros atsakomybės dvasia.

PRIEMONĖS

EKP paremta teisiniais susitarimais tarp ES ir jos partnerių – partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimais, o pastaruoju metu – asociacijos susitarimais.

Svarbiausia EKP dalis yra dvišaliai veikslių planai ir partnerystės prioritetai, kuriuos parengė ES ir dauguma šalių partnerių. Juose nustatytos politinių ir ekonominių reformų darbotvarkės, į kurias įtraukti trumpojo ir vidutinės trukmės laikotarpio (nuo trejų iki penkerių metų) prioritetai. EKP veikslių planuose ir partnerystės prioritetuose atsižvelgiama į ES ir kiekvienos partnerės poreikius, interesus ir pajėgumus. Jais siekiama vystyti demokratines, socialiai teisingas ir įtraukias visuomenes, skatinti ekonominę integraciją ir gerinti asmenų judėjimą per valstybines sienas.

ES remia EKP tikslų įgyvendinimą teikdama finansinę paramą, taip pat bendradarbiaudama politikos ir techninėje srityse. Europos kaimynystės priemonė (EKP) buvo pagrindinė ES dvišalio bendradarbiavimo su pietiniais partneriais 2014–2020 m. finansavimo priemonė, kuriai tuo laikotarpiu buvo skirta 15,4 mlrd. EUR. Nauja

Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė (KVTBP) „Globali Europa“ bus formuojamas ES bendradarbiavimas su šiomis šalimis 2021–2027 m. laikotarpiu. Priemonės metodas apima dotacijų finansavimą ir dotacijų derinimą su Europos ir tarptautinių finansų įstaigų paskolomis. Naujoji priemonė, kuriai iš viso skirta 79,5 mlrd. EUR, apims ES bendradarbiavimą su ES kaimyninėmis šalimis ir kitomis Afrikos, Azijos, Amerikos, Ramiojo vandenyno ir Karibų jūros regionų šalimis. Vykdamas priemonę „Globali Europa“ daug dėmesio bus skiriama ne tik darniam vystymuisi, bet ir bus siekiama pažangos pagrindiniais teminiais ES išorės politikos aspektais, įskaitant programas, kuriomis skatinamos žmogaus teisės, demokratija ir pilietinė visuomenė. Finansavimas pagal šią priemonę taip pat bus skiriamas pasauliniams uždaviniams, įskaitant klimato kaitą, migraciją, taiką ir stabilumą, spręsti, taip pat bendradarbiavimui su strateginiais partneriais ir pačios ES užsienio politikos iniciatyvų propagavimui. Po dvejus su puse metų trukusių derybų Europos Parlamentas [2021 m. birželio 9 d.](#) galutinai pritarė naujos priemonės „Globali Europa“ sukūrimui. Parlamentas, palaikydamas aukšto lygio geopolitinį dialogą su Komisija, užsitikrino aktyvesnį dalyvavimą nustatant pagrindinius priemonės strateginius tikslus, taip pat savo sustiprintą vaidmenį tikrinant priemonės įgyvendinimą.

Be to, įgyvendinant EKP buvo sukurtos priemonės, kuriomis siekiama gerinti patekimą į rinką, ypač derantis dėl išsamių ir visapusiškų laisvosios prekybos erdvių, taip pat gerinti judumą ir migracijos valdymą. Taigi buvo pasiūlytos ir su kai kuriomis partnerėmis sudarytos judumo partnerystės bei pasiūlyti ir sudaryti vizų režimo supaprastinimo ir (arba) liberalizavimo susitarimai, o 2016 m. pradėta įgyvendinti speciali finansinė priemonė – [Judumo partnerystės priemonė](#). Pietų regione keletas regioninių ir dvišalių iniciatyvų, susijusių su migracija ir judumu, finansuojamos iš [ES skubiosios pagalbos Afrikai patikos fondo Šiaurės Afrikos programas](#).

EKP parengta kaip bendras politikos priemonių rinkinys, tačiau ji taip pat teikia galimybių ES pritaikyti ir diferencijuoti savo politiką atsižvelgiant į kiekvienos partnerės ypatumus.

REGIONINIAI ASPEKTAI

A. Rytų partnerystė

Rytų partnerystė buvo sukurta siekiant pagerinti ES santykius su daugeliu Rytų kaimynių: Armėnija, Azerbaidžanu, Baltarusija, Moldova, Sakartvelu ir Ukraina. Dėl Rytų partnerystės, paremtos EKP, susitarta 2008 m., o 2009 m. ji pradėta įgyvendinti.

1. Tikslai

Pagrindinis Rytų partnerystės tikslas – paspartinti ES ir jos Rytų kaimynių politinės asociacijos procesą ir gerinti jų ekonominę integraciją. Integracijos ir bendradarbiavimo lygis atspindi kiekvienos šalies partnerės įsipareigojimą puoselėti Europos vertybes, remtis jos standartais ir struktūra, taip pat pasiektą pažangą šiose srityse. Rytų partnerystės tikslas – skatinti demokratiją ir gerą valdymą, didinti energetinį saugumą, skatinti sektorių reformas (įskaitant aplinkos apsaugą) ir žmonių tarpusavio ryšius,

remti ekonominę ir socialinę vystymąsi bei teikti papildomą projektų, skirtų ekonominei ir socialinei nelygybei mažinti ir stabilumui didinti, finansavimą^[2].

2. Struktūra

Rytų partnerystės aukščiausiojo lygio susitikimai, kuriuose dalyvauja ES ir šalių partnerių valstybių ar vyriausybių vadovai bei Parlamento, Komisijos ir EIVT atstovai, rengiami kas dvejus metus.

Taip pat pradėtos pavyzdinės iniciatyvos, kurios apima integruoto sienų valdymo programą, pagalbos mažosioms ir vidutinėms įmonėms priemonę, regionines elektros energijos rinkas ir pastangas pagerinti energijos vartojimo efektyvumą, didinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą, skatinti gerą aplinkos valdymą bei užkirsti kelią gaivalinėms ir žmogaus sukeltoms nelaimėms, joms pasirengti ir į jas reaguoti.

2019 m. buvo minimos 10-osios Rytų partnerystės metinės ir Komisija surengė plačias ir išsamias konsultacijas su visais suinteresuotaisiais subjektais, siekdama apibrėžti būsimus šios politikos prioritetus ir taip užtikrinti, kad ją įgyvendinant būtų toliau kuriama apčiuopiama nauda visos Europos gyventojams.

2020 m. kovo 18 d. Komisija ir Komisijos pirmininko pavaduotojas ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis paskelbė [bendrą komunikatą](#) „Rytų partnerystės politika po 2020 m. Atsparumo stiprinimas. Visiems naudinga Rytų partnerystė“. Šiame dokumente pabrėžiami penki ilgalaikiai būsimo bendradarbiavimo politikos tikslai:

- kurianti partnerystė: ES ir šalys partnerės bendradarbiaus siekdamos atsparios, tvarios ir integruotos ekonomikos;
- apsauganti partnerystė: ES ir šalys partnerės atnaujins savo įsipareigojimą vadovautis pagrindiniais partnerystės principais, visų pirma siekdamos atsakingų institucijų, teisinės valstybės ir saugumo;
- partnerystė, kuria siekiama žalinimo: ES ir šalys partnerės bendradarbiaus, kad užtikrintų atsparumą ir tvarumą ateityje;
- sujungianti partnerystė: ES toliau investuos į šalių partnerių skaitmeninę transformaciją ir sieks išplėsti bendrosios skaitmeninės rinkos naudą;
- partnerystė, kuria suteikiama galių: ES ir šalys partnerės bendradarbiaus siekdamos atsparios, teisingos ir įtraukios visuomenės

Šis dokumentas buvo [2020 m. birželio 18 d. vykusios Rytų partnerystės vadovų vaizdo ir telekonferencijos](#) diskusijų pagrindas. Atsižvelgdami į COVID-19 pandemiją ir jos sunkius socialinius bei ekonominius padarinius visame žemyne, vadovai pripažino strateginę šios partnerystės svarbą ir pabrėžė poreikį toliau kurti bendrą demokratijos, gerovės ir stabilumo erdvę, pagrįstą bendromis vertybėmis, vadovaujantis taisyklėmis grindžiama tarptautine tvarka ir tarptautine teise.

Vėliau, 2021 m. liepos mėn., buvo paskelbti [Rytų partnerystės prioritetai po 2020 m.](#) Rytų partnerystės politika ir toliau bus lanksti ir pagal ją bus sudarytos sąlygos didelei diferenciacijai, pagal konkrečius poreikius pritaikytiems metodams ir paskatomis

---

[2]Daugiau informacijos rasite [EIVT interneto svetainės](#) Rytų partnerystės dalyje.

grindžiamam tvirtesniai bendradarbiavimui, kuris naudingas aktyviausiai reformas vykdančioms šalims. Todėl pagal šią politiką pabrėžiama, kad valstybės kartu siekia:

- atsparios, tvarios ir integruotos ekonomikos;
- atskaitingų institucijų, teisinės valstybės ir saugumo;
- aplinkos ir atsparumo klimato kaitai;
- atsparios skaitmeninės transformacijos;
- atsparios, lyčių lygybe pasižyminčios, sąžiningos ir įtraukios visuomenės ir
- visa apimančio tikslo, pagal kurį stiprinama strateginė komunikacija.

Todėl 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu toliau bus remiamas žmogaus teisių, demokratijos ir teisinės valstybės skatinimas.

2011 m. įsteigta [EURONEST parlamentinė asamblėja](#), ji yra Rytų partnerystės parlamentinis elementas ir atsako už partnerystės veiklos priežiūrą ir stebėseną bei konsultacijas su partneryste susijusiais klausimais. Pagrindinis jos tikslas – užtikrinti Rytų partnerystės šalių parlamentų ir Europos Parlamento bendradarbiavimą, gerinti žmonių tarpusavio ryšius, skatinti aktyvų pilietinės visuomenės dalyvavimą ir aktyviau dalyvauti kultūrų dialoge. Parlamentinė asamblėja grindžiama abipusiais interesais ir įsipareigojimais, taip pat diferencijavimu, bendros atsakomybės ir atsakingumo principais. Vienas iš jos uždavinių – kontroliuoti Europos Sąjungos Rytų partnerystės šalims teikiamą paramą; ji taip pat gali teikti rekomendacijas Rytų partnerystės šalių tarpvyriausybiniams struktūroms, siekiant puoselėti glaudesnę šių šalių politinę ir ekonominę integraciją į ES.

Iki šiol Asamblėja surengė dešimt eilinių posėdžių, paskutinis vyko 2023 m. vasario 19–21 d. Kišiniove. Vienas svarbiausių darbotvarkės klausimų buvo pagrindinė diskusija „Kokia Rytų partnerystės politikos ateitis po Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą?“ Naujos regioninio saugumo aplinkybės, iššūkiai ir galimybės“.

Asamblėjoje dalyvauja 60 Europos Parlamento narių ir po 10 narių iš kiekvienos šalies partnerės parlamento. Tačiau Europos Parlamentas nepripažįsta Baltarusijos nacionalinės asamblėjos kaip demokratiškai išrinktos institucijos, todėl šiuo metu vadinamieji Baltarusijos parlamento atstovai EURONEST parlamentinėje asamblėjoje nedalyvauja. Vis dėlto, atsižvelgiant į išskirtines aplinkybes, Baltarusijos demokratiškų jėgų atstovai buvo pakviesti dalyvauti devintojoje ir dešimtoje eilinėse sesijose. EURONEST parlamentinę asamblėją sudaro keturi nuolatiniai komitetai: Politinių reikalų, žmogaus teisių ir demokratijos komitetas, Ekonominės integracijos, teisinio derinimo ir atitikties ES politikos sritims komitetas, Energetinio saugumo komitetas ir Socialinių reikalų, užimtumo, švietimo, kultūros ir pilietinės visuomenės komitetas. Joje taip pat veikia darbo grupė darbo tvarkos taisyklių klausimais, darbo grupė asociacijos susitarimų klausimais, darbo grupė Baltarusijos klausimais ir neformalus moterų forumas.

Be to, Rytų partnerystės pilietinės visuomenės forumas^[3] teikia rekomendacijas, kuriomis siekiama daryti įtaką ES institucijoms ir Rytų partnerystės nacionalinėms vyriausybėms.

B. Viduržemio jūros regiono valstybių sąjunga

Viduržemio jūros sąjungą (VJS) sudaro 27 ES valstybės narės, Europos Sąjunga ir 15 Viduržemio jūros regiono šalių (Albanija, Alžyras, Bosnija ir Hercegovina, Egiptas, Izraelis, Jordanija, Juodkalnija, Libanas, Marokas, Mauritanija, Monakas, Palestina, Sirija (kurios narystė sustabdyta dėl pilietinio karo), Tunisas ir Turkija). Arabų Valstybių Lyga dalyvavo visuose susitikimuose nuo 2008 m., o Libijai suteiktas stebėtojos statusas.

1. Tikslai

Viduržemio jūros sąjunga yra tarpvyriausybė partnerystė ir daugiašalis Europos Sąjungos ir pietinių bei rytinių Viduržemio jūros regiono šalių politinių, ekonominių ir socialinių santykių pagrindas. Ji sukurta 2008 m. per [Paryžiaus aukščiausiojo lygio susitikimą](#), tęsiant Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių partnerystę, taip pat vadinamą Barselonos procesu. Viduržemio jūros sąjunga paremta 1995 m. Barselonos deklaracijoje nustatytais tikslais, t. y. sukurti taikos, stabilumo, saugumo ir bendros ekonominės gerovės zoną, grindžiamą visiška pagarba demokratijos principams, žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, skatinant Europos ir Viduržemio jūros regiono kultūrų ir civilizacijų tarpusavio supratimą.

2. Struktūra

Viduržemio jūros sąjungai pirmininkauja du pirmininkai ir taip pabrėžiama šiai grupei būdinga bendra atsakomybė. Nuo 2012 m. Europos Sąjunga buvo atsakinga už šiaurinių šalių, o Jordanija – už pietinių šalių bendrą pirmininkavimą Viduržemio jūros sąjungai. Pagrindinis Viduržemio jūros sąjungos valdymo organas yra vyresniųjų pareigūnų susitikimas, per kurį prižiūrimas ir koordinuojamas Viduržemio jūros sąjungos darbas. Per vyresniųjų pareigūnų susitikimą taip pat tvirtinamas sekretoriato biudžetas ir darbo programa, rengiami užsienio reikalų ir kitų ministrų susitikimai bei skiriamas generalinis sekretorius ir šeši generalinio sekretoriaus pavaduotojai. Šiame susitikime taip pat aptariami projektų pasiūlymai, kuriuos tvirtinti teikia sekretoriatas. Viduržemio jūros sąjungos sekretoriato darbas – visų pirma techninių projektų parinkimas, rengimas, skatinimas ir koordinavimas tokiose srityse, kaip transportas, energetika, vandens tiekimas, aplinkos apsauga, aukštasis mokslas ir judumas, moksliniai tyrimai, socialiniai reikalai, moterų įgalėjimas, užimtumas ir verslo plėtra, kurios prisideda prie bendradarbiavimo stiprinimo ir turi tiesioginės įtakos Viduržemio jūros sąjungos šalių gyventojų pragyvenimui. ES indėlis į Viduržemio jūros sąjungos sekretoriato biudžetą yra didžiausias.

[Viduržemio jūros sąjungos parlamentinės asamblėjos veikla](#) grindžiama Europos Sąjungos ir Viduržemio jūros šalių parlamentinės asamblėjos darbu ir ją sudaro 280 narių: 132 nariai iš ES (83 nariai iš ES nacionalinių parlamentų ir 49 Europos Parlamento nariai), 8 nariai iš Europos Viduržemio jūros regiono šalių partnerių (Albanijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Juodkalnijos ir Monako), 130 narių iš dešimties

---

[3]Daugiau informacijos apie Pilietinės visuomenės forumą galite rasti [Pilietinės visuomenės forumo interneto svetainėje](#).

Viduržemio jūros pietinės ir rytinės pakrantės šalių (Alžyro, Egipto, Jordanijos, Izraelio, Libano, Maroko, Palestinos, Sirijos (jos narystė sustabdyta), Tuniso ir Turkijos) ir 10 narių iš Mauritanijos.

Viduržemio jūros sąjungos parlamentinė asamblėja rengia vieną plenarinę sesiją per metus; paskutinė sesija buvo surengta Strasbūre 2019 m. vasario 13 ir 14 d. 2020 m. plenarinė sesija, kurią iš pradžių buvo numatyta surengti kovo 7–8 d. Antalijoje (Turkija), buvo atšaukta dėl COVID-19 pandemijos.

Viduržemio jūros sąjungos parlamentinei asamblėjai šiuo metu pirmininkauja Marokas (2022–2023 m.). Ispanija perims pirmininkavimą 2023 m. Viduržemio jūros sąjungos parlamentinė asamblėja priima rezoliucijas arba rekomendacijas visais Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių bendradarbiavimo klausimais, susijusiais su Viduržemio jūros sąjungos vykdomaisiais organais, Europos Sąjungos Taryba, Europos Komisija ir šalių partnerių nacionalinėmis vyriausybėmis.

Parlamentinę asamblėją sudaro penki nuolatiniai komitetai, kurių kiekvienas turi 56 narius:

- Politinių reikalų, saugumo ir žmogaus teisių komitetas;
- Ekonomikos ir finansų, socialinių reikalų ir švietimo komitetas;
- Gyvenimo kokybės gerinimo, pilietinių visuomenių mainų ir kultūros komitetas;
- Energetikos, aplinkos ir vandens komitetas;
- Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių moterų teisių komitetas.

Florian Carmona / Christos Trapouzanlis / Kirsten Jongberg
10/2023

